

ชื่อ เอกภูมิ เจียมวิทยานุกูล
ครุศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2561

ชื่อเรื่อง แนวทางเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยบนฐานสมรรถนะ
ความเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 ของเยาวชนไทย
(GUIDELINES FOR ENHANCING DEMOCRATIC CITIZENSHIP BASED ON THE 21st
CENTURY CITIZENSHIP COMPETENCIES OF THAI YOUTH)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้วัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยบนฐานสมรรถนะความเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 ของเยาวชนไทย 2) เพื่อศึกษาสภาพการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยบนฐานสมรรถนะความเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 ในโรงเรียน และ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยบนฐานสมรรถนะความเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 ที่เหมาะสมกับเยาวชนไทย โดยใช้วิธีวิจัยแบบผสมวิธี กลุ่มตัวอย่างใช้วิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจงจากโรงเรียนที่มีความเป็นเลิศในด้านความรู้และด้านการปฏิบัติ จำนวน 8 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ ประกอบด้วย แบบสอบถามสำหรับวัดระดับความเป็นพลเมือง และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างสำหรับโรงเรียนที่ดำเนินการวิจัยภาคสนาม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) โรงเรียนส่วนใหญ่มีนักเรียนที่มีความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยบนฐานสมรรถนะความเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 อยู่ในระดับพลเมืองที่มีการลงมือปฏิบัติ (Engaged citizenship) และ โรงเรียนที่มีความเป็นเลิศด้านความรู้ส่วนใหญ่มีระดับความเป็นพลเมืองสูงกว่าโรงเรียนที่มีความเป็นเลิศด้านการปฏิบัติ 2) โรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษาในการวิจัยภาคสนามทั้งสองโรงเรียน มีปัจจัยร่วมสำคัญที่มีแนวโน้มต่อการส่งเสริมให้นักเรียนมีระดับความเป็นพลเมืองสูง คือ การออกแบบและจัดทำหลักสูตรเฉพาะของโรงเรียน การปรับปรุงหลักสูตรอย่างต่อเนื่องทุก 3 ปี โดยพบว่า การแยกสอนรายวิชาหน้าที่พลเมืองออกเป็นวิชาบังคับและเพิ่มเติม การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองที่หลากหลาย และ ระยะเวลาการอยู่ร่วมกันในโรงเรียน เป็นปัจจัยมีแนวโน้มต่อการส่งเสริมให้นักเรียนมีระดับการรู้เรื่องพลเมืองสูง ในขณะที่การที่โรงเรียนจัดให้มีการสอนเกี่ยวกับการเป็นพลเมืองดีในสังคมโลกและกฎหมายเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยี การสอนแบบ

บูรณาการ การสอนเป็นภาษาอังกฤษ การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ระดับความรู้ทาง ภาษาอังกฤษของครูและนักเรียน และ การเปิดโอกาสให้นักเรียนประเมินเพื่อพัฒนาการสอนของครู เป็นปัจจัย มีแนวโน้มต่อการส่งเสริมให้นักเรียนมีระดับความเป็นพลเมืองโลกและความเป็นพลเมืองดิจิทัลสูง 3) แนวทางการ เสริมสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยบนฐานสมรรถนะความเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 ที่เหมาะสมกับเยาวชนไทย มีจำนวน 8 ข้อ ประกอบด้วย 1) จัดทำร่างหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน ในรายวิชาพลเมืองศึกษาในศตวรรษที่ 21 เพื่อใช้เป็นแนวทางเบื้องต้นให้กับทุกโรงเรียน 2) ปรับปรุงแบบเรียน รายวิชาพลเมืองศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยให้เนื้อหา มีความสอดคล้องกับตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้ทั้ง 3 มิติ 3) พัฒนาครูรุ่นใหม่ให้มีความเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 ก่อนเข้าประจำการ 4) พัฒนาครูประจำการรุ่นปัจจุบัน ให้มีความเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 อย่างต่อเนื่อง 5) แสวงหาข้อมูลพื้นฐานของผู้เรียนเพื่อเตรียมความพร้อม ในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 ให้กับผู้เรียน 6) พัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนและการจัด บรรยากาศในชั้นเรียนเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 ให้กับผู้เรียน 7) จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 ให้หลากหลายและต่อเนื่องตลอดปี 8) แสวงหาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งในและนอกโรงเรียน เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในศตวรรษ ที่ 21 ให้กับผู้เรียน โดยแนวทางแต่ละข้อจะมีแนวทางเชิงปฏิบัติเพื่อให้หน่วยงาน/บุคคลที่เกี่ยวข้องสามารถ นำไปประยุกต์ใช้ได้

Abstract

The objectives of this research were to 1) study democratic citizenship based on the 21st Century Citizenship Competencies of Thai youth, 2) study conditions of democratic citizenship enhancement based on the 21st Century Citizenship Competencies in schools, and 3) propose guidelines of democratic citizenship enhancement based on the 21st Century Citizenship Competencies of Thai youth. The research is mixed-method. The research sample used a purposive sampling from the 8 Best Practice schools; the excellent academic schools and the excellent practical schools. The research instruments were 1) the democratic citizenship questionnaires and 2) semi-structured interview for the field study in schools. The quantitative data were analyzed by mean, percentage, and standard deviation. The qualitative data were analyzed by data triangulation and content analysis.

The results showed that 1) The most schools had students with democratic citizenship based on the 21st Century Citizenship Competencies at level of Engaged Citizenship. The most excellent academic schools had a higher level of citizenship than the excellent practical schools. 2) The 2 schools, which were selected as case studies, in the field study had important contributing factors to encourage students to have a high level of citizenship which were designing and tailoring their own curriculum and revising every 3 years. It had been found that 1) separating citizenship education subjects to be compulsory and additional subjects, 2) organizing extra-curricular activities to promote diverse citizenship, and 3) spending time together in schools were the factors that tends to encourage students to have a high level of Civic Literacy. While the schools where provide 1) subjects on good citizen in a global society and IT law and regulations, 2) integrated instruction, 3) English-medium instruction, 4) technology-integrated instruction, 5) English proficiency level of teachers and students, and 6) opportunities for students to evaluate teachers in order to improve their instructions were the factors that tends to encourage students to have a high level of Global Citizenship and Digital Citizenship. 3) There are 8 guidelines for enhancing democratic citizenship based on the 21st Century Citizenship Competencies of Thai youth as follows. 1) Develop the curriculum and instructional activities in 21st citizenship education subject to be used as a basic guide for all schools, 2) Improve textbook

of 21st citizenship education subject by revising content to be corresponding with the indicators and strands in all 3 dimensions, 3) Develop new generation of teachers to possess the 21st Century Citizenship Competency before teaching, 4) Continuously develop current generation of teachers to possess the 21st Century Citizenship Competency, 5) Search the basic information for learners to prepare them for the 21st Century Citizenship, 6) Continuously develop diverse instructional activities and classroom atmosphere to enhance the 21st Century Citizenship Competency for students throughout the year, 7) Continuously organize various extra-curricular activities to enhance the 21st Century Citizenship Competency throughout the year. 8) Search the cooperation between schools and other sectors both inside and outside the school to enhance the 21st Century Citizenship Competency for students. Each guideline has practical guidelines which can be adapted by relevant individuals and/or institutions.

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

- ชื่อเรื่อง** : แนวทางเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยบนฐานสมรรถนะความเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 ของเยาวชนไทย
- Topic** : GUIDELINES FOR ENHANCING DEMOCRATIC CITIZENSHIP BASED ON THE 21st CENTURY CITIZENSHIP COMPETENCIES OF THAI YOUTH
- คำสำคัญ** : ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย / ศตวรรษที่ 21 / เยาวชนไทย / สมรรถนะ
- Key Words** : DEMOCRATIC CITIZENSHIP / THE 21st CENTURY / THAI YOUTH / COMPETENCIES

งานวิจัยเรื่อง แนวทางการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยบนฐานสมรรถนะความเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 ของเยาวชนไทย เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้ (1) เพื่อศึกษาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยบนฐานสมรรถนะความเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 ของเยาวชนไทย (2) เพื่อศึกษาสภาพการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยบนฐานสมรรถนะความเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 ในโรงเรียน และ (3) เพื่อนำเสนอแนวทางการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยบนฐานสมรรถนะความเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 ที่เหมาะสมกับเยาวชนไทย โดยแบ่งวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอนตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เริ่มต้นจากการสังเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งหมด และจัดทำเป็นตารางกำหนดค่าน้ำหนักความสำคัญของสมรรถนะความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยบนฐานสมรรถนะความเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 15 คน กำหนดค่าน้ำหนักความสำคัญในแต่ละมิติ หลังจากนั้นจึงคัดเลือกประเด็นย่อยในแต่ละมิติเพียง 3 อันดับ เพื่อนำมาจัดทำเป็นแบบสอบถาม โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คนตรวจสอบความตรงของแบบสอบถาม ส่วนการตรวจสอบค่าความยากและความเที่ยงใช้วิธีสุ่มเลือกโรงเรียนซึ่งไม่ซ้ำกับตัวอย่าง จำนวน 30 คน และเมื่อแบบสอบถามผ่านกระบวนการปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้ว จึงกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยแบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม คือ โรงเรียนที่มีความเป็นเลิศด้านความรู้ โดยใช้คะแนนเฉลี่ย O-NET ปีการศึกษา 2559 วิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมสูงสุดของแต่ละภาค จำนวน 4 โรงเรียน โรงเรียนละ 100 คน และโรงเรียนที่มีความเป็นเลิศด้านการปฏิบัติ โดยเลือกจากโรงเรียนประชาธิปไตยตัวอย่าง ประจำปี 2559 จำนวน 4 โรงเรียน โรงเรียนละ 100 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 8 โรงเรียน จำนวนทั้งหมด 800 คน เมื่อได้ข้อมูลแล้วจึงนำมาประมวลผลโดยใช้

โปรแกรม SPSS for Windows สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์คือ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เป็นการวิจัยภาคสนามในพื้นที่โรงเรียนกรณีศึกษา โดยพิจารณาจากผลคะแนนเฉลี่ยสูงสุดในแต่ละมิติ จนได้โรงเรียนที่ต้องลงพื้นที่ คือ โรงเรียน D ได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุดในมิติด้านการรู้เรื่องพลเมือง และโรงเรียน B ได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุดในมิติด้านความเป็นพลเมืองโลกและความเป็นพลเมืองดิจิทัล ใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยตัวเอง ผ่านการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การศึกษาเอกสารของโรงเรียนกรณีศึกษา การสัมภาษณ์ครูและผู้บริหารสถานศึกษา และการสนทนากลุ่มนักเรียน และใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เป็นการวิจัยโดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม โดยจัดทำและส่งร่างแนวทางการเสริมสร้างความ เป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยบนฐานสมรรถนะความเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 ที่เหมาะสมกับเยาวชนไทยล่วงหน้าให้กับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน เพื่อตรวจสอบร่างแนวทาง จากนั้นจึงจัดการสนทนากลุ่มเพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ก่อนนำคำตอบที่ได้จากการสนทนากลุ่มมาสังเคราะห์และสรุปเป็นแนวทางการเสริมสร้างความ เป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยบนฐานสมรรถนะความเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 ของเยาวชนไทย

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการศึกษาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยบนฐานสมรรถนะความเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 ของเยาวชนไทย

ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของเยาวชนไทยบนฐานสมรรถนะความเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 พบว่า โรงเรียน A, W, X, Y และ Z อยู่ในระดับพลเมืองที่มีการลงมือปฏิบัติ (Engaged Citizenship) ในขณะที่โรงเรียน B, C และ D อยู่ในระดับสมรรถนะความเป็นพลเมืองที่มีความกระตือรือร้น (Active Citizenship)

มิติด้านการรู้เรื่องพลเมือง พบว่า โรงเรียน D ได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 20.84$) เมื่อนำคะแนนเฉลี่ยมาจัดระดับสมรรถนะความเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 พบว่า ทุกโรงเรียนอยู่ในระดับความเป็นพลเมืองที่มีการลงมือปฏิบัติ

มิติด้านความเป็นพลเมืองโลก พบว่า โรงเรียน B ได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 33.90$) เมื่อนำคะแนนเฉลี่ยมาจัดระดับสมรรถนะความเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 พบว่า โรงเรียน B, C, D และ W อยู่ในระดับความเป็นพลเมืองที่มีความกระตือรือร้น

มิติด้านความเป็นพลเมืองดิจิทัล พบว่า โรงเรียน B ได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 10.99$) เมื่อนำคะแนนเฉลี่ยมาจัดระดับสมรรถนะความเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 พบว่า มีโรงเรียน Y เพียงโรงเรียนเดียวเท่านั้นที่อยู่ในระดับความเป็นพลเมืองที่มีการลงมือปฏิบัติ ส่วนโรงเรียนที่เหลือทั้ง 7 โรงเรียนอยู่ในระดับความเป็นพลเมืองที่มีความกระตือรือร้น

2. สภาพการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตยบนฐานสมรรถนะความเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 ในโรงเรียน

2.1 การรู้เรื่องพลเมือง

โรงเรียน D เป็นโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรเฉพาะของตัวเอง โดยเน้นพัฒนาความสามารถด้านวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ให้กับนักเรียน ในขณะที่การเสริมสร้างด้านการรู้เรื่องพลเมืองนั้น ปรากฏในรายวิชาหน้าที่พลเมือง โดยเปิดสอนเป็นรายวิชาบังคับ ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6 ซึ่งรายวิชาบังคับยึดตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ผสมผสานกับหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งมีการปรับปรุงหลักสูตรทุก 3 ปี และรายวิชาเพิ่มเติม ซึ่งเปิดสอนในทุกระดับยกเว้นชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยยึดกรอบคิดจากหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมหน้าที่พลเมือง พ.ศ. 2557 ที่จัดทำโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) โรงเรียนมีการประชุมหลักสูตร แผนการสอน และออกข้อสอบร่วมกันระหว่างโรงเรียนเครือข่าย โดยเชิญอาจารย์มหาวิทยาลัยมาเป็นผู้วิพากษ์และตรวจสอบหลักสูตร

แบบเรียนในมิติด้านการรู้เรื่องพลเมือง พบว่า ในรายวิชาบังคับมีการจัดทำเอกสารประกอบการสอน โดยครูอ้างอิงเนื้อหาจากหนังสือและเว็บไซต์ต่างๆ ส่วนรายวิชาเพิ่มเติมในทุกระดับชั้น ไม่มีการจัดทำเอกสารประกอบการสอน

กิจกรรมการเรียนการสอนและบรรยากาศในชั้นเรียน พบว่า ครูใช้วิธีสอนแบบบรรยาย และมีกิจกรรมกลุ่มสอดแทรกบทเรียนในรายวิชาบังคับ ส่วนรายวิชาเพิ่มเติมเน้นการจัดกิจกรรมในชั้นเรียน โดยเฉพาะการให้นักเรียนนำเสนอผลการค้นคว้าหน้าชั้นเรียน ดังนั้นในคาบบรรยาย ครูจึงเป็นผู้มีความสำคัญที่สุด ส่วนคาบที่มีการจัดกิจกรรมกลุ่ม ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้กับนักเรียน นอกจากนี้โรงเรียนยังมีการจัดทำแบบสอบถามก่อนเรียนให้กับนักเรียน เพื่อสอบถามความต้องการของนักเรียนในเรื่องวิธีสอนของครู

กิจกรรมเสริมหลักสูตรในมิติด้านการรู้เรื่องพลเมือง ประกอบด้วย 3 กิจกรรมย่อย คือ (1) กิจกรรมแนะแนว ได้แก่ การศึกษาดูงานนอกสถานที่ และการฟังบรรยายด้านสังคมศึกษา (2) กิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียน ได้แก่ การเข้าค่ายวิชาการ และค่ายคุณธรรม (3) กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ ได้แก่ การเข้าร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ ซึ่งนักเรียนจะต้องปฏิบัติให้นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยการเลือกหัวหน้าห้อง การเลือกตั้งสภานักเรียน คณะกรรมการหอพัก และประธานสี และมีการจัดตั้งคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำโรงเรียน เพื่อจัดการและตรวจสอบผลการนับคะแนนเสียงเลือกตั้ง

นอกจากนี้ยังมีกระบวนการสอบคัดเลือกนักเรียนเข้าโรงเรียนอย่างเข้มข้น รวมถึงการเป็นโรงเรียนประจำที่มีหอพัก ซึ่งช่วยเสริมสร้างความเป็นพลเมืองให้กับนักเรียน ปัจจัยที่กล่าวมาทั้งหมดจึงช่วยสนับสนุนให้โรงเรียน D มีการรู้เรื่องพลเมืองสูงกว่าโรงเรียนอื่นๆ

2.2 ความเป็นพลเมืองโลก

โรงเรียน B เป็นโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรเฉพาะของตัวเอง โดยเน้นพัฒนาความสามารถด้านวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ให้กับนักเรียน ในขณะที่การเสริมสร้างความเป็นพลเมืองโลกนั้น โรงเรียนไม่ได้เปิดสอนโดยตรง แต่มีการสอนหัวข้อเรื่องคุณลักษณะพลเมืองดีของสังคมไทยและสังคมโลกในรายวิชาน้ำที่พลเมือง นอกจากนี้ยังมีรายวิชาที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย รายวิชาบูรณาการความรู้ รายวิชาการสืบเสาะและธรรมชาติทางวิทยาศาสตร์ และรายวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร ในส่วนของรายวิชาที่จำเป็นต่อความเป็นพลเมืองโลกทั้ง 3 รายวิชา ซึ่งประกอบด้วย การเมือง เศรษฐศาสตร์ และประวัติศาสตร์ นั้นโรงเรียนใช้วิธีสอนแยกเป็นรายวิชา แต่มีการสั่งงานร่วมกันแบบข้ามรายวิชา นอกจากนี้รายวิชาบูรณาการความรู้ยังเน้นการบูรณาการความรู้จากศาสตร์ต่างๆ โดยใช้ครูจากหลายกลุ่มสาระฯ ร่วมกัน และจัดการเรียนการสอนโดยเน้นให้นักเรียนรวมกลุ่มเรียนรู้วิเคราะห์ อภิปราย ศึกษาผลกระทบ และเสนอแนวทางในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาด้วยตนเอง ซึ่งหลักสูตรของโรงเรียนยึดตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ผสมผสานกับหลักสูตรสถานศึกษา โดยมีการปรับปรุงหลักสูตรทุก 3 ปี

แบบเรียนในมิติด้านความเป็นพลเมืองโลก พบว่า ครูใช้วิธีแจกสไลด์จากโปรแกรม Power point หรือมอบหมายให้นักเรียนอ่านตำราภาษาอังกฤษในหัวเรื่องที่กำลังศึกษา

กิจกรรมการเรียนการสอนและบรรยายภาคในชั้นเรียน พบว่า โรงเรียนจัดคาบสอนเป็นคาบคู่ในรายวิชาน้ำที่พลเมือง โดยคาบแรกครูจะใช้วิธีสอนแบบบรรยายเนื้อหาสำคัญ ส่วนคาบสองจะเป็นการจัดกิจกรรม

กลุ่ม เช่น การระดมสมอง การอภิปราย การโต้วาที การแสดงบทบาทสมมติ เป็นต้น ในขณะที่รายวิชาบูรณาการความรู้ เน้นกระบวนการกลุ่มให้นักเรียนเลือกค้นคว้าในประเด็นต่างๆ ที่สนใจ โดยให้บูรณาการกับศาสตร์ต่างๆ นอกจากนี้ นักเรียนยังมีทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษอยู่ในระดับสูง เนื่องจากบางรายวิชา มีการจัดการเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษ ในขณะที่ทักษะต่างๆ ที่จำเป็นต่อความเป็นพลเมืองโลก เช่น การยอมรับความแตกต่าง หลากหลาย การวิเคราะห์และแก้ปัญหา การคิดและแสดงความคิดเห็น การปรับตัว การตระหนักมุมมองและความคิดของผู้อื่น การสืบค้นข้อมูล การสื่อสารความคิดของตน ปรากฏผ่านกิจกรรมกลุ่มในชั้นเรียน และกิจกรรมต่างๆ ภายในโรงเรียนโดยเฉพาะหอพักนักเรียน

กิจกรรมเสริมหลักสูตรในมิติด้านความเป็นพลเมืองโลก ประกอบด้วย 4 กิจกรรมย่อย คือ (1) กิจกรรมพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ได้แก่ การเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม (2) กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ ได้แก่ การฟังบรรยายและการศึกษาดูงานด้านสังคมศึกษา (3) กิจกรรมพัฒนาจิตอาสา ได้แก่ การปฏิบัติกิจกรรมพัฒนาจิตอาสาหรือบำเพ็ญประโยชน์ (4) กิจกรรมพัฒนาจิตสำนึกความเป็นไทยและความเป็นประชาธิปไตย ได้แก่ การเข้าร่วมกิจกรรมความภูมิใจในความเป็นชาติ การปลูกฝังความรักชาติ และความเป็นประชาธิปไตย ซึ่งทุกกิจกรรมจะมีการกำหนดชั่วโมงขั้นต่ำ และให้นักเรียนเลือกลงทะเบียนกิจกรรมตามความสนใจ แต่นักเรียนจำเป็นต้องทำกิจกรรมให้ครบตามจำนวนที่กำหนดจึงจะสำเร็จการศึกษา

โรงเรียนมีกระบวนการสอบคัดเลือกนักเรียน และเป็นโรงเรียนประจำเช่นเดียวกับโรงเรียน D แต่โรงเรียน B ได้เพิ่มค่าสำคัญในการเรียนการสอนวิชาภาษาอังกฤษ โดยมีการสอบวัดระดับภาษาอังกฤษของนักเรียน รวมถึงให้นักเรียนเลือกเรียนภาษาที่สามเพิ่มอีกหนึ่งภาษา นอกจากนี้โรงเรียนยังมีการกำหนดเกณฑ์ขั้นต่ำคะแนนวิชาภาษาอังกฤษของครูในการบรรจุเข้าเป็นครูประจำ จึงทำให้โรงเรียนสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อกลางได้ ปัจจัยที่กล่าวมาทั้งหมดจึงช่วยสนับสนุนให้โรงเรียน B มีความเป็นพลเมืองโลกสูงกว่าโรงเรียนอื่นๆ

2.3 ความเป็นพลเมืองดิจิทัล

โรงเรียน B ไม่ได้เปิดสอนรายวิชาที่เสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัลโดยตรง แต่มีการสอนเรื่องกฎหมายเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยี ในรายวิชาหน้าที่พลเมือง นอกจากนี้ยังมีรายวิชาที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย รายวิชาบูรณาการความรู้ รายวิชาการสืบเสาะและธรรมชาติทางวิทยาศาสตร์ และรายวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศและหลักการแก้ปัญหา ซึ่งทุกรายวิชา มีการประยุกต์โดยนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการเรียนการสอน การส่งงานและการประเมินวิธีสอนของครู

แบบเรียนในมิติด้านความเป็นพลเมืองดิจิทัลนั้นมีความสอดคล้องกับมิติด้านความเป็นพลเมืองโลก คือ ครูแจกสไลด์จากโปรแกรม Power point และมีการอัปโหลดข้อมูลเนื้อหาลงในคลังข้อมูลบนเว็บไซต์ของโรงเรียน

กิจกรรมการเรียนการสอนและบรรยากาศในชั้นเรียน พบว่า ในรายวิชาหน้าที่พลเมืองมีการบรรยายในหัวข้อกฎหมายเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยี ส่วนรายวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ ครูใช้วิธีการสั่งงานให้นักเรียนทำคลิปวิดีโอที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายดิจิทัลในประเด็นต่างๆ เช่น ร่องรอยบนโลกดิจิทัล (Digital Footprint) การจัดการความเป็นส่วนตัว (Privacy) นอกจากนี้ครูทุกกลุ่มสาระฯ ยังเปิดโอกาสให้นักเรียนส่งชิ้นงานผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล และให้ความสำคัญกับการอ้างอิงจากเว็บไซต์ที่น่าเชื่อถือทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยครูเน้นย้ำและตรวจสอบรายการอ้างอิงของนักเรียนทุกครั้ง เพื่อป้องกันการคัดลอกวรรณกรรม (Plagiarism) และยังได้มีการตักเตือนนักเรียนในกรณีที่พบการกระทำที่อาจจะก่อให้เกิดความเสียหายบนโลกดิจิทัล

กิจกรรมเสริมหลักสูตรในมิติด้านความเป็นพลเมืองดิจิทัลนั้นมีความสอดคล้องกับมิติด้านความเป็นพลเมืองโลก โดยโรงเรียนเคยมีการจัดบรรยายเรื่องการกลั่นแกล้งบนโลกดิจิทัล (Cyber Bullying) ให้นักเรียน

นอกจากกระบวนการคัดเลือกนักเรียน และการเป็นโรงเรียนประจำแล้ว โรงเรียนยังให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีดิจิทัลทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน ทั้งต่อครูและนักเรียน เช่น โรงเรียนมีการจัดทำเว็บไซต์เพื่อการศึกษา มีการส่งเสริมการใช้ google form ภายในโรงเรียน ปัจจัยที่กล่าวมาทั้งหมดจึงช่วยสนับสนุนให้โรงเรียน B มีความเป็นพลเมืองดิจิทัลสูงกว่าโรงเรียนอื่นๆ

3. แนวทางการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยบนฐานสมรรถนะความเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 ที่เหมาะสมกับเยาวชนไทย

แนวทางการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยบนฐานสมรรถนะความเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 ที่เหมาะสมกับเยาวชนไทย จำนวน 8 ข้อ ดังนี้

3.1 จัดทำร่างหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอนในรายวิชาพลเมืองศึกษาในศตวรรษที่ 21 เพื่อใช้เป็นแนวทางเบื้องต้นให้กับทุกโรงเรียน โดยมีแนวทางเชิงปฏิบัติ ดังนี้

3.1.1 กระทรวงศึกษาธิการควรประสานความร่วมมือกับหน่วยงานการศึกษาที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (สวก.) และสำนักงาน

คณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) เพื่อจัดทำร่างหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน โดยต้องกำหนดตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้ทั้ง 3 มิติทั้งการรู้เรื่องพลเมือง ความเป็นพลเมืองโลก และความเป็นพลเมืองดิจิทัลให้ชัดเจน

3.1.2 สำนักงานศึกษาธิการภาค (ศธภ.) และเขตพื้นที่การศึกษาทุกแห่งควรสั่งการให้โรงเรียนนำร่างหลักสูตรรายวิชาพลเมืองศึกษาในศตวรรษที่ 21 ไปพัฒนาและปรับปรุงเพื่อเป็นหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละโรงเรียน

3.1.3 ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำร่างหลักสูตรรายวิชาพลเมืองศึกษาในศตวรรษที่ 21 มาให้ครูร่วมกันพัฒนาเป็นหลักสูตรสถานศึกษาของตนเอง หากโรงเรียนยังไม่มีความพร้อมด้านการพัฒนาหลักสูตร ควรแสวงหาและสร้างเครือข่ายระหว่างโรงเรียน รวมถึงพัฒนาเครือข่ายร่วมกับมหาวิทยาลัยภูมิภาค

3.1.4 ครูทุกกลุ่มสาระควรร่วมมือเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง โดยมีวิธีปฏิบัติดังนี้

1) ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ควรประชุมเพื่อกำหนดเนื้อหาวิชาพลเมืองศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในแต่ละระดับให้ชัดเจน โดยตัดทอนเนื้อหาที่ซ้ำซ้อนและไม่จำเป็นออกจากบทเรียน

2) ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ ควรบูรณาการความเป็นพลเมืองในการจัดกิจกรรมในชั้นเรียนทุกระดับชั้น รวมถึงร่วมมือทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ จัดทำหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอนรายวิชาบูรณาการความรู้ เพื่อเป็นรายวิชาเพิ่มเติมที่ช่วยเสริมสร้างทักษะความเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 ให้กับผู้เรียน

3.2 ปรับปรุงแบบเรียนรายวิชาพลเมืองศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยให้เนื้อหา มีความสอดคล้องกับตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้ทั้ง 3 มิติ โดยมีแนวทางเชิงปฏิบัติ ดังนี้

3.2.1 กระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานในระดับสั่งการ ได้แก่ ศธภ. สพฐ. สช. และเขตพื้นที่การศึกษา ควรเปิดโอกาสให้โรงเรียนได้พัฒนาแบบเรียนเฉพาะของตนเอง เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนในแต่ละโรงเรียน

3.2.2 ผู้บริหารสถานศึกษาและคณะกรรมการสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาแบบเรียน โดยสนับสนุนและพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อให้ครูสามารถอัปโหลดแบบเรียนลงบนบล็อก (Blog) หรือเว็บไซต์คลังข้อมูลของโรงเรียน สนับสนุนด้านงบประมาณและค่าตอบแทนในการจัดทำแบบเรียนของครู รวมถึงสนับสนุนให้ครูเข้าอบรมพัฒนาทักษะและวิธีการเขียนแบบเรียนอย่างต่อเนื่อง

3.2.3 ครูผู้สอนควรจัดทำแบบเรียนให้สอดคล้องกับกิจกรรมในชั้นเรียน ปรับวิธีนำเสนอเนื้อหาในแบบเรียนใหม่ โดยเชื่อมโยงประเด็นทางสังคมเข้ากับเนื้อหา เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์และวิพากษ์ในชั้นเรียน

3.3 พัฒนาคู่มือใหม่ให้มีความเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 ก่อนเข้าประจำการ โดยมีแนวทางเชิงปฏิบัติ ดังนี้

3.3.1 กระทรวงการอุดมศึกษาฯ ครูสภา และสถาบันผลิตครูควรกำหนดให้นิสิตนักศึกษาที่ศึกษาวิชาศึกษาศาสตร์ทุกคน ลงทะเบียนรายวิชาความเป็นพลเมือง อย่างน้อย 1 รายวิชา และใช้วิธีประเมินผลการเรียนแบบ S/U (ผ่าน/ไม่ผ่าน) นอกจากนี้ควรเสริมสร้างความเป็นพลเมืองโดยผ่านกิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมจิตสาธารณะ กิจกรรมค่ายอาสา การฟังบรรยายและสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เป็นต้น แต่ต้องเปิดโอกาสให้นิสิตนักศึกษาเลือกกิจกรรมด้วยตนเอง

3.3.2 กระทรวงศึกษาธิการ สพฐ. สช. และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ทำหน้าที่จัดการศึกษา ควรกำหนดให้กระบวนการคัดเลือกครูมีการสอบวัดระดับวิชาภาษาอังกฤษ หรืออาจใช้คะแนนภาษาอังกฤษจากการวัดผลระดับสากล เช่น TOEFL IELTS หรือ TOEIC โดยต้องกำหนดเกณฑ์คะแนนขั้นต่ำแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ให้ชัดเจน

3.4 พัฒนาคู่มือประจำการรุ่นปัจจุบันให้มีความเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 อย่างต่อเนื่อง โดยมีแนวทางเชิงปฏิบัติ ดังนี้

3.4.1 กระทรวงศึกษาธิการควรกำหนดนโยบายเพื่อสั่งการให้หน่วยงานการศึกษาที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.) ศธภ. สพฐ. สำนักพัฒนาครูและบุคลากรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพค.) สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา (สคบศ.) ครูสภา สถาบันครูพัฒนา และเขตพื้นที่การศึกษา จัดการอบรมและสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่องความเป็นพลเมืองให้กับครูอย่างสม่ำเสมอ

3.4.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรเป็นแบบอย่างของการสร้างสังคมประชาธิปไตยในโรงเรียน โดยเปิดโอกาสให้ครูแสดงความคิดเห็นและเคารพซึ่งกันและกัน สนับสนุนให้เกิดทำกิจกรรมต่างๆ โดยใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อกลางภายในโรงเรียน อำนวยความสะดวกในการจัดช่องทางเข้าถึงโลกดิจิทัลให้กับครูและนักเรียน และประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อดำเนินงาน ติดตาม และประเมินผลเรื่องต่างๆ ภายในโรงเรียน

3.4.3 ครูผู้สอนควรส่งเสริมการค้นคว้า การส่งงาน และการทำชิ้นงานของผู้เรียนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เป็นแบบอย่างในการสืบค้นข้อมูลทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และเป็นแบบอย่างเรื่องการใช้สื่อดิจิทัล คอยตักเตือนผู้เรียนเมื่อพบเห็นพฤติกรรมบนโลกดิจิทัลที่ไม่เหมาะสม

3.5 แสวงหาข้อมูลพื้นฐานของผู้เรียนเพื่อเตรียมความพร้อมในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 ให้กับผู้เรียน โดยมีแนวทางเชิงปฏิบัติ ดังนี้

3.5.1 โรงเรียนควรจัดทำแบบสอบถามก่อนเรียน เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนรายวิชาพลเมืองศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในชั้นเรียน

3.5.2 โรงเรียนควรสอบวัดระดับวิชาภาษาอังกฤษของผู้เรียน เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนรายวิชาพลเมืองศึกษาในศตวรรษที่ 21 ตามระดับความสามารถในวิชาภาษาอังกฤษของผู้เรียน

3.6 พัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนและการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 ให้กับผู้เรียน โดยมีแนวทางเชิงปฏิบัติ ดังนี้

3.6.1 ครูผู้สอนควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการกลุ่มเพื่อให้เกิดการวิเคราะห์และอภิปรายร่วมกันในชั้นเรียน โดยให้ผู้เรียนมีอิสระ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและถกเถียงอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดความร่วมมือและการยอมรับ อันจะนำมาซึ่งบรรยากาศประชาธิปไตยในชั้นเรียน

3.7 จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 ให้หลากหลายและต่อเนื่องตลอดปี โดยมีแนวทางเชิงปฏิบัติ ดังนี้

3.7.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรสนับสนุนให้ครูร่วมมือเพื่อพัฒนากิจกรรมเสริมหลักสูตรที่เสริมสร้างความเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 ให้กับผู้เรียน โดยให้อิสระกับผู้เรียนในการเลือกกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้วยตนเอง และควรสนับสนุนการพัฒนาฐานข้อมูลโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อให้ผู้เรียนสามารถบันทึกและตรวจสอบความก้าวหน้าของกิจกรรมเสริมหลักสูตรของตนเองได้ตลอดเวลา

3.7.2 ครูควรส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาประชาธิปไตยทั้งในระดับชั้นเรียนและระดับโรงเรียน เช่น การเลือกหัวหน้าห้อง การเลือกตั้งสภานักเรียน นอกจากนี้โรงเรียนควรส่งเสริมการจัดตั้งคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำโรงเรียน เพื่อเป็นหน่วยงานในการจัดการเลือกตั้งและตรวจสอบผลการนับคะแนนเสียง และควรเพิ่มอำนาจการตัดสินใจให้กับองค์กรนักเรียนเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้จริงในโรงเรียน

3.8 แสวงหาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งในและนอกโรงเรียน เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 ให้กับผู้เรียน โดยมีแนวทางเชิงปฏิบัติ ดังนี้

3.8.1 กระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานการศึกษาที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ศธภ. สพฐ. สช. และเขตพื้นที่การศึกษาควรกระจายอำนาจการบริหารการศึกษา เพื่อให้โรงเรียนสามารถดำเนินการและมีอำนาจตัดสินใจทั้งด้านบริหารวิชาการ งบประมาณ งานบุคคล และบริหารทั่วไปได้โดยตรง เพื่อให้เกิดความเป็นอิสระและคล่องตัวในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 ให้กับผู้เรียน

3.8.2 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูทุกคน ควรส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับคณะกรรมการสถานศึกษา สมาคมผู้ปกครอง สมาคมศิษย์เก่า ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันศาสนา องค์กรภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน และสถาบันสื่อสารมวลชน เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 ให้กับผู้เรียนทั้งในและนอกโรงเรียน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 กระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานการศึกษาที่เกี่ยวข้อง สามารถนำผลการศึกษาที่ได้จากงานวิจัยไปประยุกต์ใช้เพื่อผลักดันให้ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยในศตวรรษที่ 21 เป็นวาระที่ต้องเสริมสร้างให้กับเยาวชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการจัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์การศึกษาที่สอดคล้องกับการพัฒนาในศตวรรษที่ 21

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษา ในฐานะเป็นผู้บริหารโรงเรียน สามารถนำผลการศึกษาที่ได้จากงานวิจัยไปประยุกต์ใช้โดยจัดทำเป็นแนวทางและแผนพัฒนาการศึกษาด้านต่างๆ ของโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็น การพัฒนาหลักสูตรและแบบเรียน การส่งเสริมความเป็นพลเมืองให้กับครูผู้สอนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน รวมถึงการส่งเสริมกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยในศตวรรษที่ 21 ให้กับผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง แต่ทั้งนี้ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องคำนึงถึงบริบทและข้อจำกัดของโรงเรียน รวมถึงความพร้อมและข้อจำกัดของผู้เรียนด้วย

1.3 ครู ในฐานะผู้สอน สามารถนำผลการศึกษาที่ได้จากงานวิจัยไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยในศตวรรษที่ 21 แต่ทั้งนี้ครูจำเป็นต้องคำนึงถึงความพร้อมและข้อจำกัดของผู้เรียนด้วย

1.4 สถาบันทางสังคมอื่นๆ ควรให้การสนับสนุนและมีปฏิสัมพันธ์กับโรงเรียน โดยสร้างเครือข่ายความร่วมมือในระยะยาวอย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยในศตวรรษที่ 21 ทั้งในโรงเรียนและนอกห้องเรียน อันจะทำให้เยาวชนไทยกลายเป็นพลเมืองที่มีความกระตือรือร้น และสามารถอยู่ท่ามกลางประชาคมโลกในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยบนฐานสมรรถนะความเป็นพลเมืองในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนที่มีความเป็นเลิศด้านความรู้และด้านวิถีปฏิบัติ โดยมีสมมติฐานว่านักเรียนที่มีความเป็นเลิศทั้งสองจะมีความเป็นพลเมืองสูงกว่าโรงเรียนในลักษณะอื่นๆ เพื่อจะได้ถอดบทเรียนจากโรงเรียนที่มีความเป็นเลิศมาเป็นแนวทางการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยในศตวรรษที่ 21 ดังนั้นแนวทางบางข้อจึงอาจมีข้อจำกัดสำหรับโรงเรียนทั่วไป ดังนั้นในการทำวิจัยครั้งต่อไปจึงควรเลือกโรงเรียนหลากหลายประเภท เช่น โรงเรียนเอกชน โรงเรียนทางเลือก โรงเรียนวิถึพุทธ โรงเรียนสังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น โรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก เป็นต้น เพื่อเปรียบเทียบแนวทางการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยในศตวรรษที่ 21 จากโรงเรียนที่มีลักษณะแตกต่างกัน ซึ่งจะทำให้ได้แนวทางที่ครอบคลุมโรงเรียนทุกประเภท

2.2 การศึกษาในครั้งนี้เลือกศึกษาเฉพาะการศึกษาในระบบเท่านั้น ดังนั้นในการทำวิจัยครั้งต่อไปจึงควรศึกษาแนวทางการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยในศตวรรษที่ 21 ผ่านระบบการศึกษาอื่นๆ ทั้งการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้แนวทางที่ครอบคลุมรูปแบบการศึกษารูปแบบการศึกษาทั้งหมดของประเทศ

